

ראו בעלי-הבתים, כי הרב כותב בעצם ידו את האדריסה, עברה שיחה בלחש מאיש לחברו:

— הביטו וראו, הרב כותב רוסית...

ובאמת היה זקני מן "הידענים" בזמנו. דבר זה נשאר לו מבית-אבותיו "הקבלנים", שהיה מדבר יפה בלשון הרוסית, ואף קרא בספרותה. משקיבל זקני את הרבנות בנאוהארדוק וראה לעצמו חיים של קורת-רוח לא ביקש עוד דבר מלבד "ערוך השולחן" — מפעל-חיו, וענייני הרבנות. כמה פעמים נקרא לשבת על כסא הרבנות בערים גדולות, ולא רצה אפילו לעיין בהצעות אלו. הוא היה אומר:

— מה ההבדל בין רב בעיר גדולה לרב בעיר קטנה? שבעיר קטנה אפשר לשבת ולעסוק בתורה, ואילו בעיר גדולה גם זה אי-אפשר... כמסופר למעלה, היה שוקד^{על} על כך, שיהא פוסק שאלות ולשבת ב"דיני-תורה". אף היה שומר בדיוק רב על הדרשות בשבת-הגדול ובשבת-תשובה. מלבד זאת היה תמיד ראש-המדברים אצל השלטונות, האיספראוויק * שהיה תמיד בעיר, ושר-הפלך שהיה בא מזמן לזמן, גם שאר ה"נאטשאלסטבו" **. ואף-על-פי שבנאוהארדוק, כמו בכל מקום, היה רב מטעם-הממשלה, בכל זאת היו פקידי-הממשלה באים בדברים עם הרב האמיתי, ולעתים קרובות היה בית-הדין הרשמי מעביר אליו משפטים שבין יהודים ובין לא-יהודים. אף היה חזיון רגיל, שנכרים היו באים לסמוך על "הרב החכם", שיברר ויפטר בסכסוכים שלהם. כל זה בא בשל-כך, שבהיותו רב גדול, גאון מפורסם, ידע לדבר רוסית ולא היה זקוק למתורגמן כדרך רבנים אחרים דומים לו. ועל-ידי כך שהיה בא לעתים קרובות במגע עם פקידים בכירים, לא היה פחדם עליו, כמו על אנשים אחרים מבני-דורו. פעם אירע, ששר-הפלך עמד לבוא לעיר, וכנהוג נאספו במבוא-העיר כל בעלי-הבתים החשובים והרב בראשם, כדי להגיש לשר-הפלך לחם ומלח וכו'. והיום היה יום-צום, שבעה-עשר-בתמוז. החום היה רב, הקהל היה עייף, כבר פנה יום, ושר-הפלך איננו עוד, הוא יגיע בעוד זמן-מה. כשראה זקני, כי היהודים שרויים בצער, רעבים הם, רוצים ללכת ולטעום משהו, אבל יראים הם לזוז ממקומם, שהרי מחוייבים לשמור על "כבוד מלכות". פנה אליהם ואמר:

— לכו חיש לבתיכם, אכלו ושתו, אבל שלחו תיכף לכאן כל נערי החדרים, ככל אשר תמצאו.

לא עברה שעה רבה והמעבר בין שני הרים גבוהים, שביניהם נכנסים לעיר

* מפקד המשטרה המחוזית.

** אנשי השלטון.